

„*Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem*”

2018, Nr 2(11)

DOI: 10.33674/220184

Krzysztof SURDYK¹

Polska

ROLA SŁUŻB WYWIADOWCZYCH W WOJNIE HYBRYDOWEJ

(THE ROLE OF INTELLIGENCE SERVICES IN THE HYBRID WAR)

Abstract:

Współczesne i przyszłe wojny, często mające charakter hybrydowy, wymuszają zmiany w działaniach służb wywiadowczych, które muszą przystosować się do rozpoznawania, niekiedy zupełnie nowych dla nich, rodzajów zagrożeń. W artykule podjęto próbę wskazania roli wywiadu zarówno w przygotowaniach do prowadzenia operacji hybrydowych, jak i w rozpoznawaniu najistotniejszych zagrożeń wynikających z realizacji działań hybrydowych w sferach ekonomiczno-finansowej, informacyjnej i militarnej. Uwzględniono również rolę wywiadu w rozpoznawaniu symptomów tzw. kolorowej rewolucji, wychodząc z założenia, że ten element wojen hybrydowych może być z powodzeniem wykorzystany również wobec stabilnych obecnie państw Zachodu. Na zakończenie przedstawiono kilka propozycji rozwiązań organizacyjnych, które w przypadku zastosowania pozwoliłyby, zdaniem autora, na skuteczniejsze działania służb wywiadowczych w obliczu zagrożeń hybrydowych.

Słowa kluczowe:

wojna hybrydowa, wojna ekonomiczno-finansowa, wojna informacyjna, kolorowa rewolucja, fundusze hedgingowe

¹ Płk dr Krzysztof Surdyk, adiunkt w Katedrze Bezpieczeństwa Narodowego Wyższej Szkoły Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim; Prezes Zarządu Fundacji na Rzecz Rozwoju Wywiadu Gospodarczego VIS MAGNA. Email: krzysztof.surdyk@vismagna.pl

Abstract:

Contemporary and future wars, which often adopt a hybrid nature, compel to implement shifts in the activities of the intelligence agencies, which must adapt to recognizing sometimes entirely new for them kinds of threats. An attempt to indicate the role of the intelligence both in preparations for the hybrid operations and in identifying the most salient threats resulting from the realization of hybrid operations in economical-financial, information and military spheres was taken in the article. The significance of the intelligence service in recognizing the symptoms of the so-called colour revolutions, assuming that this element of hybrid wars may also be successfully exploited toward presently stable Western states, was taken into account in the text. In conclusion, few propositions of organizational solutions were presented. Their implementation would, according to the author, revamp intelligence services' activities in the face of hybrid threats.

Keywords:

hybrid war, economic-financial war, information war, colour revolution, hedging funds

Wstęp: Specyfika wojen hybrydowych

Pojęciu wojny nadawano różne znaczenia. We współczesnym języku polskim (wg encyklopedii PWN) najczęściej jest określana, jako zorganizowana walka zbrojna między państwami, narodami lub grupami społecznymi. Już z samej definicji wynika, że aby doszło do wojny, udział muszą w niej wziąć przynajmniej dwaj przeciwnicy. Przy czym jedna ze stron jest najczęściej stroną atakującą, druga zaś stroną broniącą się. W wojnach hybrydowych, utożsamianych z wojnami nowej generacji (wojnami nowego typu) mamy oczywiście również do czynienia z przynajmniej dwiema stronami konfliktu.

Wokół samego terminu – wojna hybrydowa, toczą się obecnie prawdziwe teoretyczne batalie. Niektórzy eksperci wojskowi wojną hybrydową nazywają rodzaj działań partyzanckich, który obejmuje współczesne technologie i współczesne metody mobilizacji. Terminem wojna hybrydowa określa się również metodę działań stosowaną w wojnie asymetrycznej prowadzonej na trzech rodzajach pola walki: wśród ludności strefy konfliktu, ludności znajdującej się na tyłach działań bojowych i wśród społeczności międzynarodowej. O wojnie hybrydowej mówi się również, jako o zbiorze

wcześniej przygotowanych i realizowanych przez państwo operacji o charakterze wojskowym, dyplomatycznym i informacyjnym, skierowanych na osiągnięcie założonego celu strategicznego.

Większość ekspertów uznaje jednak, że wojna hybrydowa w swojej istocie integruje cały wachlarz środków walki, od najbardziej współczesnych i technologicznych (cyberwojna i zmagania informacyjne) do wykorzystania prymitywnych metod działań terrorystycznych i różnych rozwiązań taktycznych w prowadzeniu działań bojowych, podporządkowanych jednemu celowi, jakim jest zniszczenie struktur państwa przeciwnika, jego ekonomiki, destabilizację wewnętrznej sytuacji społeczno-politycznej.

Mamy coraz więcej przykładów prowadzenia niewypowiedzianych wojen, wojen prowadzonych m.in. metodami ekonomiczno-finansowymi, informacyjnymi i dyplomatycznymi. Prowadzone są ofensywne działania w cyberprzestrzeni, a działania militarne sprowadzone są do absolutnie niezbędnego minimum. Te nowe sposoby prowadzenia wojen charakteryzują się takimi cechami jak: nierozpoznawalność, trudność z określeniem początku i końca operacji, starannym ukrywaniem faktu zastosowania różnych instrumentów tych wojen itp. Wojna do wybuchu wojny i prowadzona zamiast wojny realizowana jest w przestrzeni dyplomatycznej, politycznej, ekonomicznej i co najważniejsze w przestrzeni informacyjnej. Ważne jest nie tylko to, co zrobiliśmy i co udało nam się osiągnąć, ale również to, jak nasze działanie zostało przyjęte na świecie, w tym w naszym własnym kraju. Orwellowskie stwierdzenie „wojna – to pokój, pokój – to wojna”, faktycznie przekształciło się z antyutopii fantastyki literackiej w rzeczywisty opis stanu stosunków międzynarodowych.

Najważniejszą zasadą strategii wojny hybrydowej jest zabezpieczenie maksymalnej koncentracji posiadanych zasobów w newralgicznych miejscach w celu efektywnej destabilizacji kierownictwa politycznego i wojskowego państwa-przeciwnika, jego struktur ekonomicznych i społecznych, sfery kulturalnej, aby następnie dokonać demontażu państwa, jako suwerennego podmiotu prawa międzynarodowego i przekazać je pod kontrolę zewnętrzną.

Co bardzo ważne, w wojnie hybrydowej nie ma jasno określonego zewnętrznego agresora, co pozwala ją przygotować i prowadzić przy formalnym przestrzeganiu zasad prawa międzynarodowego.

Termin „wojna hybrydowa” charakteryzuje taki stan stosunków międzynarodowych, w którym cel wojny zostaje osiągnięty jeszcze przed nastąpieniem jej „gorącej” fazy. W wielu przypadkach podejmowane są próby sprowokowania przeciwnika do podjęcia działań bojowych w pełnym

wymiarze w ważnym dla niego, ale drugorzędnym dla nas, regionie. Przeciwnik, który poddał się takiej prowokacji:

- po pierwsze przegrywa walkę w wymiarze politycznym i dyplomatycznym, otrzymując etykietę agresora z krytyczną reakcją światowej opinii publicznej;
- po drugie, wiąże w konflikcie swoje zasoby, a zanurzając się coraz głębiej w niekończący się konflikt (dyskretnie podsycany), traci możliwość przeciwstawienia się naszej aktywności na innych kierunkach globalnych zmagania;
- po trzecie, demonstruje niezdolność efektywnego rozwiązywania problemów swoich sojuszników².

Tak, więc, we współczesnym świecie, jeżeli okazało się, że jesteśmy zmuszeni inicjować działania bojowe w pełnym wymiarze (wojen obecnie z reguły się nie wypowiada), to niezależnie od naszych sukcesów taktycznych, z dużym prawdopodobieństwem przegraliśmy wojnę w wymiarze strategicznym.

Rosja i jej siły zbrojne z uwagą śledzą i wprowadzają do asortymentu swoich działań, nowe rozwiązania w zakresie prowadzenia współczesnych wojen. Wśród rosyjskich analityków dużo uwagi przywiązuje się do nowej amerykańskiej koncepcji rozwiązywania sytuacji kryzysowych i prowadzenia wojen, opracowanej przez Biuro Reformowania Sił Zbrojnych USA (Office of Force Transformation) sekretarza obrony. W koncepcji tej kluczowe miejsce przyznaje się przestrzeni informacyjnej, w której rozwijane są operacje – zarówno o charakterze wywiadowczym, jak i bojowym, a także ich zabezpieczenie medialne, dyplomatyczne, ekonomiczne i techniczne. Zgodnie z zasadami prowadzenia wojen nowego typu istotnie zmienia się priorytet zadań, realizowanych podczas prowadzenia działań bojowych. Siły zbrojne we współczesnym ich kształcie będą ważnym, ale nie kluczowym elementem składowym przy prowadzeniu wojny nowego typu, wojen o charakterze hybrydowym. Główne znaczenie przyjmą ekonomiczne i informacyjne składowe kampanii wojennej. Informacyjna przewaga nad przeciwnikiem traktowana bardzo szeroko – obejmuje m.in. kształtowanie negatywnego obrazu przeciwnika w środkach masowego przekazu, blokowanie informacji niepożądanych, maksymalnie szybkie przekazywanie informacji wewnątrz własnych struktur – i nabiera największego znaczenia. Wg rosyjskich ocen, aktualnie jedynie USA mają możliwość zaplanowania i zorganizowania globalnej operacji nowego typu, (wojny hybrydowej) angażując w tym celu

² L. Sawin, *Wojna hybrydowa* (tłum. A. Spustek), <<http://geopolityka.org/analizy/leonid-sawin-wojna-hybrydowa/>> (01.12.2018).

wielu swoich sojuszników i satelitów, niekiedy działających nawet wbrew swoim interesom.

Dla przeciwstawienia się „hybrydowemu” agresorowi niezbędnym jest (choć niewystarczającym) stworzenie zasadniczo nowych struktur, typu centra sytuacyjne z funkcjami think-tanks i szerokim wykorzystaniem specjalistów różnych specjalności, z zachowaniem wyraźnej hierarchii, zapewniającej szybką realizację podjętych decyzji. Jednak podstawą możliwości prowadzenia wojen nowego typu jest samowystarczalność i niezależność państwa przede wszystkim w sferach energetyki, żywności, kluczowych zasobów materialnych i ludzkich, a także elit kierowniczych. W przypadku przejścia do działań bojowych, kluczową zasadą prowadzenia wojen hybrydowych okazuje się być rozśrodkowanie sił. Realizacja tej zasady polega na rezygnacji z zajmowania dużych obszarów terytorium przeciwnika na rzecz operacji punktowych i zajmowania strategicznie ważnych kluczowych punktów, rejonów i obiektów (wojskowych, ekonomicznych, politycznych).

We wrześniu 2017 r. w Stanach Zjednoczonych ukazała się książka autorstwa Roberta Latiffa zatytułowana „Wojna przyszłości”. Wpływowe osobistości amerykańskie, które miały okazję zapoznać się z książką, do których należą m.in. John Clapper (były szef Wywiadu Narodowego USA), James Stavridis (były dowódca sił NATO w Europie) czy Vint Cerf (jeden z ojców założycieli Internetu), wypowiadają się na jej temat niezwykle pozytywnie. Robert Latiff – generał major (w rezerwie od 2006 r.), całe swoje życie zawodowe poświęcił najnowszym technologiom i badaniu przyszłych rodzajów broni. Latiff napisał w swojej książce, że samo pojęcie „pole walki” znika z terminologii dotyczącej współczesnych wojen, a razem ze swego rodzaju „demokratyzacją” technologii wojskowych państwa rozwinięte utraciły monopol na przewagę w sferze wojenno-technologicznej. Wojny przyszłości prowadzone będą z wykorzystaniem technologii podwójnego przeznaczenia. Latiff przytacza opracowania teoretyków chińskich jeszcze z 1999 r., w których chińscy pułkownicy przed prawie dwudziestu laty przewidywali, że żołnierze przyszłości to hakerzy, finansisci, pracownicy prywatnych korporacji, a także osoby trudniące się kontrabandą narkotykową, a nie żołnierze w mundurach z automatami w rękach³.

³ R. H. Latiff, *Future War*, CSPAN March 30, 2018 (Polskie wydanie: R. H. Latiff, *Wojna przyszłości. W obliczu nowego globalnego pola bitwy*, Warszawa 2018).

Tymczasem społeczeństwa, a również większość elit, nie zdaje sobie sprawy z tego, że wkroczyły w nową epokę, a wojny nowej generacji już się toczą.

Wywiad w działaniach hybrydowych

Specyficzne metody prowadzenia współczesnych wojen powodują ogromny wzrost znaczenia służb wywiadowczych. Służby te stają się coraz bardziej niezbędne w realizacji złożonych operacji informacyjnych (propagandowych), przygotowaniu całych społeczeństw lub grup etnicznych do działań wg opracowanych wcześniej schematów i reguł, ale także w prowadzeniu defensywnych i ofensywnych operacji finansowych i ekonomicznych wobec potencjalnego przeciwnika. Zmienia się również charakter ich działań. Współcześni oficerowie i współpracownicy wywiadów coraz częściej występują w roli pracowników organizacji pozarządowych, różnego rodzaju fundacji, instytucji finansowych i stowarzyszeń społeczno-politycznych.

Chcąc przeanalizować rolę służb wywiadowczych podczas wojny hybrydowej przede wszystkim należy precyzyjnie skorelować działania tych służb z elementami składowymi tej wojny, które obejmują: działania w przestrzeni dyplomatycznej, politycznej, ekonomicznej, informacyjnej, a w ograniczonym zakresie również w przestrzeni militarnej.

Przeciwdziałanie zagrożeniom hybrydowym zakłada opracowanie i systematyczną realizację całego zestawu wzajemnie powiązanych różnorodnych, jeżeli chodzi o formę i treść, (hybrydowych) przedsięwzięć o charakterze politycznym, ekonomicznym informacyjnym, dyplomatycznym, technicznym, a także wojskowym, skierowanych na zmniejszenie niebezpieczeństwa destrukcyjnych działań ze strony państwa-agresora.

Stworzenie w takich warunkach sprawnie działającej służby wywiadu musi odbywać się z uwzględnieniem szczególnych właściwości wojen hybrydowych, a w tym:

- faktu, że wojen hybrydowych się nie wypowiada. Działania bojowe mogą nie być prowadzone w długim okresie, w wojnie tej nie ma pojęcia frontu, ani tyłów, a operacje wojny hybrydowej obejmują całe terytorium kraju. Państwo-agresor przez długi okres może nie ujawniać się, ani nie ujawniać swoich zamiarów, nie przeprowadza zakrojonych na szeroką skalę akcji mobilizacyjnych, dąży do prowadzenia wojny cudzymi rękami, wykorzystuje najemników, prywatne firmy wojskowe, aktywizuje działalność nieregularnych ugrupowań wewnętrznych, „piątej kolumny” i agentów wpływu;

- w strukturach państwa-agresora nie istnieje jedno centrum dowodzenia wojną hybrydową. Ogólną przedmiotową decyzję o zniszczeniu struktur państwa-przeciwnika opracowuje się i uzgadnia na poziomie różnych organów państwa, ale także na szczeblu kierownictw korporacji ponadnarodowych, struktur bankowo-finansowych, a także wybranych wpływowych osobistości. Plany działań dotyczące destabilizacji sfer administracyjno-politycznych, socjalno-ekonomicznych i kulturalno-oświatowych państwa-ofiary przewidują stworzenie na jego terytorium rozproszonych struktur sieciowych o wysokim stopniu samodzielności w działaniu i zdolnych do samo-synchronizacji tych działań. Zawczasu zabezpiecza się kanały ich zabezpieczenia finansowego, materiałowo-technicznego, informacyjnego i kadrowego. Tworzy się składy broni i amunicji, środków łączności, przygotowuje się miejsca dla przygotowania i szkolenia bojowników;
- siły operacji specjalnych stosuje się przy opanowywaniu strategicznie ważnych obiektów, dla schwywania i likwidacji ważnych liderów politycznych, a także dla okazania wsparcia siłom nieregularnym;
- wykorzystanie regularnych sił zbrojnych realizuje się w końcowych etapach wojny hybrydowej, zwykle pod „pozorem prowadzenia operacji humanitarnej” lub „prowadzenia operacji dla wymuszenia pokoju”. Otrzymanie mandatu ONZ dla takich operacji jest pożądane, ale jak pokazuje historia nie jest konieczne⁴.

W niniejszej publikacji ze względu na ograniczony jej wymiar podejmuję próbę przedstawienia działań wywiadu w najważniejszych elementach wojny hybrydowej, skupiając się na działaniach ekonomiczno-finansowych, informacyjnych i ograniczonych działaniach militarnych.

Wywiad w działaniach ekonomiczno-finansowych wojny hybrydowej

Ważnym elementem wojen hybrydowych są – rozgrywane w bardzo wyrafinowany sposób – wojny ekonomiczno-finansowe. Wojny ekonomiczno-finansowe, to „dobry” sposób na przekształcenie konkretnego państwa, jego narodu i władz państwowych z podmiotu w przedmiot, podporządkowany interesom państwa-agresora. Zwycięstwo w takiej wojnie może spowodować, że „podbite” w finansowo-ekonomiczno-politycznym sensie państwo, wykorzystywane jest dalej, jako swego rodzaju instrument do realizacji

⁴ A. Bartosz, *Razwiedka Rosji w przeciwostojaniu gibrindnym ugrozam*, <http://nvo.ng.ru/spforces/2017-10-06/1_968_scouting.html> (30.06.2018).

własnych interesów politycznych państwa-agresora, a nawet, jako źródło surowców i siły roboczej. Wywiady, „grające w takich wojnach pierwsze skrzypce”, wykorzystują w swoich działaniach wszelkie dostępne im metody oddziaływania na rynki finansowe i surowcowe, na organizacje handlowe itp. W działaniach tych, mniej lub bardziej świadomie, uczestniczą również liczne instytucje finansowe i gospodarcze o zasięgu międzynarodowym. Oficerowie i współpracownicy wywiadów wcielają się w rolę pracowników banków i różnych organizacji finansowych. Wykorzystują metody oddziaływania za pomocą „przekonywujących” środków finansowych, a tajne informacje otrzymują często w postaci opracowań naukowych, raportów i analiz finansowych. Struktury wywiadowcze realizują swoje zadania w dziedzinie gospodarki i finansów głównie poprzez rozpoznanie sytuacji ekonomiczno-finansowej, ale wykonują również szereg złożonych działań na rynkach finansowo-walutowych, w związku z czym można mówić o dwóch głównych funkcjach realizowanych przez wywiad:

1. funkcji wywiadowczo-rozpoznawczej, która obejmuje m.in.: śledzenie i wykrywanie zagrożeń na rynkach kapitałowych, inwestycyjnych i walutowych, śledzenie sytuacji w systemach bankowych, wyjawianie „słabych punktów” konkurentów ekonomiczno-finansowych, wyjawianie sytuacji związanych z korupcją, finansowaniem terroryzmu, nie przestrzeganiem sankcji ekonomiczno-finansowych itp.;
2. funkcji aktywnego oddziaływania na rynki finansowe i walutowe, czyli tzw. ofensywnych operacjach finansowych, na które składają się m.in.: nakładanie oficjalnych lub skrytych sankcji finansowych i ekonomicznych, blokowanie rachunków bankowych i aktywów osób fizycznych i prawnych, wspieranie rozwiązań korzystnych dla pozycji własnej waluty, wsparcie projektów finansowych korzystnych z punktu widzenia polityki państwa, blokowanie operacji finansowych podmiotów uznanych za przeciwników danego państwa, sztuczne obniżanie lub podwyższanie ratingów, prowadzenie gier finansowych na światowych giełdach itp.

Metody działań wywiadu finansowego. Jednym z głównych celów wojny jest zniszczenie woli do walki i potencjału ekonomicznego potencjalnego przeciwnika. Jak dziwnie by nie zabrzmiało zaatakowanie nieprzyjaciela poprzez rynek finansowy może być bardziej efektywnym niż zatopienie jego okrętów czy zniszczenie floty powietrznej. Wydawać by się mogło, że wojny finansowe to wojny przyszłości. Jednak bliższe przyjrzenie się temu, co się dzieje w światowej gospodarce, pozwala na stwierdzenie, że ta przyszłość dzieje się już tu i teraz, ale tylko nieliczni zdają sobie sprawę z tego, że niewypowiedziane wojny finansowe już trwają. Stosowane w nich środki mają

charakter zarówno defensywny, jak i ofensywny, a atakowane cele mogą należeć do kategorii wirtualnych lub fizycznych⁵.

Wirtualne cele w takiej wojnie obejmują między innymi biznes, którego prowadzenie oparte jest na zaufaniu. Zaufanie to zdobywa się np. przez cierpliwy, powtarzalny, budujący relacje partnerskie handel. Nagłe, masowe nadużycie tego zaufania, przez czynione w złej wierze transakcje manipulacyjne prowadzi do chaosu w gospodarce potencjalnego przeciwnika.

Celami fizycznymi w wojnie finansowej są duże sieci komputerowe, serwery, przekaźniki, kable światłowodowe i inne kanały przesyłania informacji, jak również same protokoły transmisji. Nie trudno zauważyć, że zniszczenie choćby jednego elementu w tym łańcuchu wymiany informacji finansowych, poprzez sabotaż lub akcję hackerską, może spowodować chaos i zmusić władze do, w najlepszym wypadku czasowego, wstrzymania operacji finansowych na rynku. Masowy atak na te elementy może spowodować zamknięcie rynków finansowych na tygodnie, a nawet miesiące.

Przykładowe metody działań stosowanych przez wywiad finansowy dla osiągnięcia określonych celów w zmaganiach finansowo-ekonomicznych przedstawiono poniżej.

Stosowanie sankcji finansowych. Sankcje – „czarne listy” osób prywatnych, organizacji i przedsiębiorstw efektywnie odcinające je od światowego systemu finansowego – stały się uznanym narzędziem w wojnach finansowych. Na przykład USA używają sankcji wobec różnych wyzwań dla bezpieczeństwa kraju, takich jak handel narkotykami, cyberataki czy finansowanie terroryzmu. Jednak najszersze zastosowanie znajdują w wywieraniu presji ekonomicznej na przeciwników politycznych, którzy w bliższej lub dalszej perspektywie czasowej mogą stanowić problem lub zagrożenie dla bezpieczeństwa kraju.

Wykorzystanie funduszy hedgingowych⁶ Fundusze hedgingowe są idealnym instrumentem do realizacji działań wywiadowczych w środowisku

⁵ K. Surdyk, *Konflikt ukraiński w rozgrywkach geopolitycznych*, Warszawa 2017, ss. 117-118.

⁶ Obecnie za fundusze hedgingowe uznaje się wszelkie rodzaje funduszy inwestycyjnych, które wykorzystując instrumenty pochodne w swoich strategiach inwestycyjnych, mogą dokonywać zarówno klasycznych transakcji, jak również krótkiej sprzedaży i mogą wykorzystywać znaczną *dźwignię*. Krótko mówiąc, fundusze hedgingowe to fundusze, które mogą inwestować we wszystkie te rodzaje inwestycji, które nie są dostępne dla zarządzających klasycznymi funduszami inwestycyjnymi.

Dźwignia finansowa, lewar (ang. leverage) – transakcja umożliwiająca kontrolę majątku wartego dużo więcej niż fundusze jakie posiadamy. Przykładem dźwigni finansowej może być kredyt hipoteczny. Bez wykorzystania dźwigni (kapitału obcego) fundusz nie byłby w stanie zarobić takiej kwoty.

finansowym. W wojnie finansowej nie musimy fizycznie niszczyć systemu finansowego potencjalnego przeciwnika, aby go skutecznie zaatakować. Jeżeli z pomocą *tradera*⁷ stworzymy legalną instytucję finansową, taką jak fundusz hedgingowy, to z powodzeniem możemy otworzyć rachunki za pośrednictwem wielu brokerów clearingowych i stworzyć instytucję zachowującą wszelkie pozory zwykłego działania na rynkach finansowych⁸.

Taki trading może być prowadzony przez lata, a stworzona instytucja finansowa staje się z czasem uśpioną komórką wywiadowczą na rynku kapitałowym. W tym czasie *brokerzy clearingowi*⁹ zaczynają uznawać tę instytucję za pierwszorzędного klienta i gwarantują jej uprzywilejowane linie kredytowe.

Fundusze hedgingowe mogą być wykorzystane do prowadzenia klasycznych operacji wywiadowczych, polegających na zdobywaniu informacji z rynku kapitałowego, do którego mają ciągły i praktycznie nieograniczony dostęp. Sposoby, jakie wykorzystują agencje wywiadowcze i fundusze hedgingowe w zdobywaniu informacji są właściwie podobne. Jedną z nich jest uczestnictwo w konferencjach specjalistycznych, które pozwala na nawiązywanie kontaktów, budowanie sieci ekspertów, a jednocześnie jest źródłem informacji o nowych produktach finansowych i innowacjach.

Poza tym, jak wiadomo, inwestowanie w konkretne przedsiębiorstwo daje zwykle inwestorowi dostęp do jego zarządu. Zarówno traderzy funduszy

⁷ *Trader* (lub spekulant) – podmiot, który zawiera krótkoterminowe transakcje instrumentami finansowymi, takimi jak np. akcje, obligacje, kontrakty terminowe czy opcje w celu osiągnięcia zysku w wyniku zmiany ich ceny. Krótki horyzont inwestycyjny jest czynnikiem, który odróżnia go od inwestora. Traderów można podzielić na: podmioty gospodarcze, do których można zaliczyć m. in. banki inwestycyjne, firmy inwestycyjne, fundusze inwestycyjne, osoby fizyczne, korzystające z usług pośrednictwa firm inwestycyjnych.

⁸ J. Ricards, *The Dead of Money. The Coming Collapse of the International Monetary System*, Nowy Jork 2014, ss. 26-32.

⁹ Pod pojęciem *broker clearingowy* rozumiemy członka giełdy, który działa jako łącznik (pośrednik) pomiędzy inwestorem a korporacją clearingową. Broker clearingowy czuwa nad właściwym i pomyślnym przeprowadzeniem finansowych transakcji clearingowych. Odpowiada również za przygotowanie całej dokumentacji związanej z clearingiem i za wykonanie transakcji.

Clearing - forma transakcji płatniczej, w której bank (lub inne instytucje rozliczeniowe) przeprowadza kompensacje wzajemnych należności i zobowiązań (wynikających z jego własnych czynności oraz operacji dokonywanych przez klientów). Clearing polega na zsumowaniu przez kontrahentów kwoty wzajemnych należności i zobowiązań, a następnie uregulowaniu powstałego salda.

inwestycyjnych, jak i agencje wywiadowcze, poszukują takiego dostępu. Dostęp do zarządzania firmą umożliwia uzyskanie przewagi handlowej, poprzez np. uzyskanie wiedzy o nowych produktach, zasadach finansowania, przewagach i kłopotach technologicznych, co ma wpływ na ceny akcji. Funduszom hedgingowym, działającym jako uśpione komórki wywiadowcze, taki dostęp umożliwia nie tylko utrzymanie przewagi na rynku kapitałowym i dokładne rozpoznanie sytuacji na tym rynku, co jest działaniem naturalnym dla takich funduszy. Już te informacje są bardzo istotne dla agencji wywiadu finansowego. Ale dostęp do zarządzania firmami pozwala również na rozpoznanie, w sposób niebudzący podejrzeń, planów produkcyjnych firm, stosowanych przez nie innowacyjnych procesów technologicznych, itp. Uzyskanie takich szczegółowych informacji często nie byłoby możliwe przy zastosowaniu klasycznych metod wywiadu osobowego. Przystosowanie funduszy hedgingowych do zdobywania informacji wywiadowczych może zapewnić skuteczne docieranie do danych niezbędnych wywiadowi ekonomicznemu przez całe lata.

Jednak uśpionym komórkom wywiadowczym działającym pod przykryciem funduszy hedgingowych często wyznacza się jeszcze inne zadania, zadania o charakterze ofensywnym. Zadania te realizowane są w ramach wojen finansowych. Fundusze hedgingowe przez lata mogą budować bliskie relacje z brokerami na całym świecie, tworząc w ten sposób potencjał, który wielokrotnie przewyższa kapitał takiego funduszu. W dogodnym czasie, na rozkaz swoich przełożonych z *Wywiadu Finansowego*, taki fundusz i powiązana z nim sieć instytucji finansowych, może podjąć ofensywne działania finansowe wobec wrogich instytucji.

Dla przykładu, polecenia sprzedaży określonych akcji, takich firm jak Apple czy Google mogą spowodować akcje lawinową i przytłoczyć rynek kupującymi i sprzedającymi. Osiągnięte w ten sposób obniżenie ceny akcji może być początkowo powolne, ale stopniowo przerodzić się w giełdową panikę. Zwielokrotnieniem siły ataku na rynki kapitałowe może być wyczekanie właściwego momentu ataku i przeprowadzenie go w dniu, kiedy indeksy giełdowe spadają poniżej 2%. Wtedy taki atak spowodować może spadki na giełdach o 20 lub więcej procent i doprowadzić do załamania rynków finansowych.

W ofensywnych operacjach finansowych, dla zwiększenia ich efektywności, wykorzystane mogą być również pewne działania psychologiczne. Mogą one polegać na rozpowszechnianiu fałszywych informacji lub plotek. Takie historie, jak: uprowadzenie prezesa FED lub atak serca u wpływowego finansyisty, problemy techniczne jednej z głównych giełd powodujące, że

polecenia sprzedaży akcji nie mogą być zrealizowane – mogą spowodować określony, pożądany dla atakującego, efekt paniki.

Na temat działań konkretnych wywiadów w sferze ekonomiczno-finansowej, prowadzonych w ramach działań hybrydowych, nie ma zbyt wielu informacji źródłowych. Jednak nieco informacji na ten temat, w odniesieniu do amerykańskich agencji wywiadowczych CIA i NSA, pojawiło się dzięki opublikowanym w ostatnich latach w Stanach Zjednoczonych kilku poważnym, udokumentowanym analizom poświęconym instytucjom realizującym dla USA tajne wywiadowcze i ofensywne działania w sferze finansów i gospodarki. Należą do nich: *National Security and Double Government* Michaela J. Glennon'a (2014 r.); *Lords of Secrecy: The National Security Elite and America's Stealth Warfare* Scotta Horton'a (2015 r.) oraz *Shadow Government: Surveillance, Secret Wars, and a Global Security State in a Single-Superpower World* Toma Engelhardt'a (2014 r.). Istnieje również sporo źródeł o charakterze analitycznym i historycznym, a także materiałów z dochodzeń Kongresu USA.

Centralna Agencja Wywiadowcza (Central Intelligence Agency – CIA).

CIA znana jest ze swoich licznych operacji wywiadowczych na terenie całego świata. Jednak niewielu specjalistów, zajmujących się problematyką służb specjalnych, zdaje sobie sprawę, jak ważną rolę odgrywa ta służba wywiadowcza w opracowaniu i prowadzeniu ściśle skrywanych operacji finansowych i ekonomicznych. I to operacji prowadzonych wobec zarówno przeciwników, jak i sojuszników i partnerów Stanów Zjednoczonych.

Uzasadnienie zainteresowania CIA operacjami finansowo-ekonomicznymi można znaleźć w historycznych początkach jej funkcjonowania. Działając w sferze finansów CIA stworzyła ogromną bazę danych obejmującą międzynarodowe transfery finansowe. Oprócz informacji o zagranicznych transferach realizowanych przez osoby fizyczne i prawne, baza ta zawiera finansowe dane ogromnej ilości podmiotów amerykańskich, w tym szczegółowe dane osobiste, numery ubezpieczenia socjalnego, itp. Baza ta jest na bieżąco aktualizowana, a potrzebne dane dostarczane są do niej z amerykańskich instytucji zajmujących się transferem środków finansowych, włącznie z Western Union i MoneyGram. Podstawę prawną dla stworzenia tej bazy stanowi Patriot Act, czyli ta sama ustawa, która umożliwia NSA przechwytywanie połączeń telefonicznych większości Amerykanów, nie wspominając o cudzoziemcach. Podobnie, jak w przypadku NSA, masowe gromadzenie danych o transakcjach finansowych przez CIA jest autoryzowane przez tajny amerykański sąd zajmujący się kwestiami bezpieczeństwa narodowego – Foreign Intelligence Surveillance Court.

Wg amerykańskich urzędników znających zasady funkcjonowania bazy transferów finansowych CIA, baza ta jest bardzo przydatna przy ujawnianiu

finansowania terroryzmu i praniabrudnych pieniędzy, a wszystkie podejrzane przypadki wskazujące na taką działalność na terenie USA kierowane są z CIA do FBI. Jednak podstawowe wykorzystanie bazy danych o transferach finansowych, wg rzecznika CIA Deana Boyd'a, wiąże się przede wszystkim z zasadniczą „aktywnością agencji, która skupia się na gromadzeniu informacji wywiadowczych i kontrwywiadowczych, zgodnie z amerykańskim prawem”.¹⁰

Rola CIA, jako kluczowego elementu struktury Wywiadu Finansowego wzrosła znacząco w latach 2016-2017. Związane jest to przyjęciem nowej „Strategii Bezpieczeństwa Narodowego – 2015”, przewidyującej konieczność dominowania w siedmiu sferach zmagania o osiągnięcie globalnego przywództwa przez Stany Zjednoczone. Na równi ze sferą technologiczną, jako szczególnie ważną, strategia ta wymienia finansowo-ekonomiczną sferę zmagania o wpływy i dominację na świecie.

Pierwszą oficjalnie przyznaną przez USA, ofensywną operacją finansową zrealizowaną przez CIA, był atak na brytyjski funt i brytyjski system finansowy w 1956 r., kiedy to USA i Wielka Brytania poróżniły się w związku z kryzysem sueskim. Sytuację tę opisuje w swojej książce *The Coming Financial Wars* John Zarate, jeden z byłych szefów wywiadu finansowego USA¹¹.

Agencja Bezpieczeństwa Narodowego (National Security Agency – NSA). Jedną z najbardziej utajnionych agencji amerykańskich, włączonych w system wywiadu finansowego, jest Agencja Bezpieczeństwa Narodowego. Przed ucieczką Edwarda Snowdena, jedynym źródłem informacji o działaniach NSA były książki D. Bemforda. Jednak w żadnej z nich nie wskazywano na uczestnictwo tej Agencji w operacjach wywiadowczo-finansowych. Dopiero informacje opublikowane przez niemiecki *Der Spiegel* w serii: *Cyfrowe Zbrojenia Ameryki: NSA przygotowuje się do wojen przyszłości*, opracowanej m.in. przez Laurę Poitras na podstawie informacji Snowdena, rzucają światło na rolę tej organizacji wywiadowczej w prowadzeniu operacyjnych działań finansowych.

Z informacji *Spiegel*'a wynika, że w NSA działa wydzielony, silny Oddział Monitorowania i Analizy Przepływów Finansowych (MAFF). Opublikowane dane wskazują, że wg stanu na 2011 rok finansowa baza danych

¹⁰ D. Barrett, S. Gorman, J. Valentino-DeVries, *CIA's Financial Spying Bags Data on Americans*, “WSJ”, 2014, <<http://www.wsj.com/articles/SB100014240527023035595045-79198370113163530>> (30.06.2018), s. 1.

¹¹ J. C. Zarate, *The Coming Financial Wars*, 2013, s. 93 <http://www.strategicstudies-institute.army.mil/pubs/parameters/issues/Winter_2013/9_Zarate.pdf> (30.06.2018).

NSA, tzw. *Tracfin* zawierała dane o przelewach bankowych, operacjach z wykorzystaniem kart kredytowych i innych transakcjach finansowych, zrealizowanych przez ponad 180 milionów podmiotów (osób) fizycznych i prawnych. Wg ówczesnych ocen ekspertów, baza ta w 2017 r. miała objąć wszystkie osoby prawne i fizyczne interesujące kierownictwo polityczne, wspólnotę wywiadowczą i elitę finansową Stanów Zjednoczonych.

NSA jest w posiadaniu specjalnego oprogramowania *Dishfire*, pozwalającego na gromadzenie informacji o transakcjach realizowanych za pomocą kart kredytowych z siedemdziesięciu głównych banków-emitentów i banków-właścicieli głównych rachunków korespondencyjnych dla kart kredytowych. Agencja posiada także pogłębioną wiedzę o tzw. systemach kart kredytowych American Express, Visa i Master Card.

W gazecie *Washington Post* z 30.08.2013 r. opublikowano tajne dokumenty, dostarczone dziennikowi przez E. Snowdena, dotyczące tzw. czarnego budżetu wspólnoty wywiadowczej USA. W dokumentach tych można znaleźć informacje o tym, że *setki tysięcy komputerów i serwerów banków i innych instytucji finansowych na całym świecie celowo zarażonych zostało „tajnymi implantami”*, które ze względu na swoją specyfikę mogą realizować zarówno zadania wywiadowcze, jak i zadania „bojowe” polegające na zniszczeniu lub przejściu systemu kierowania bankiem czy konkretną instytucją finansową.

Wywiad w operacjach informacyjnych wojen hybrydowych

Władanie zasobami informacyjnymi we współczesnych wojnach stało się tak ważnym atrybutem, jakim w wojnach wcześniejszych było dysponowanie siłami i środkami bojowymi, uzbrojeniem itp. Wygrana w zmaganiach informacyjnych może we współczesnych wojnach decydować o osiągnięciu ich celów strategicznych. W literaturze fachowej nie występuje jedna, obowiązująca definicja wojny informacyjnej. Można jednak przyjąć, że niżej przedstawiona definicja oddaje jej istotę.

Wojna informacyjna, jako element wojny hybrydowej – to walka pomiędzy dwoma lub więcej państwami w przestrzeni informacyjnej w celu wyrządzenia określonych strat systemom informacyjnym, procesom i zasobom informacyjnym, krytycznie ważnym strukturom państwa; wprowadzenia zawirowań w sferze politycznej, ekonomicznej i społecznej; przeprowadzenia zmasowanej psychologicznego ataku na ludność w celu destabilizacji społeczeństwa i państwa; a także zmuszenia państwa do podjęcia decyzji korzystnych stronie agresora.

Za szczególnie niebezpieczne w wojnach informacyjnych należy uważać zastosowanie dezinformacji, które stosują walczące strony, a która umiejętnie maskowana jest pod prawdą za pomocą bezprecedensowych sposobów psychologicznego oddziaływania na masy i wykorzystania najnowszych środków opracowania i dostarczania informacji do społeczeństwa. Często wojny informacyjne prowadzone są nie siłami samego agresora, a jego sojuszników lub opłaconych międzynarodowych korporacji informacyjnych.

Główne wydarzenia współczesnej wojny rozwijają się formalnie w czasie pokoju i bez kontaktu sił zbrojnych zwaśnionych stron. W związku z tym technologie informacyjne nabierają krytycznie ważnego znaczenia z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa. Jednak, jeżeli po prostu przyjmujemy ten fakt do wiadomości, ale będziemy działać wykorzystując stare instrumentarium informacyjne, tzn. dokładnie zbierając informację, analizując ją i próbując nią zarządzać (wykorzystywać), to zauważymy, że we współczesnych wojnach, już jesteśmy znacznie opóźnieni. Współczesny świat funkcjonuje w reżimie czasu rzeczywistego.

Oznacza to, że w chwili, kiedy informacja do nas dotarła, jest ona już moralnie przestarzała – zdarzenia następują w dalszym ciągu następują, sytuacja rozwija się i nasza reakcja będzie skierowana w przeszłość. Będziemy walczyć z tym, czego faktycznie już nie ma. W najlepszym wypadku nasze działania będą bezsensowne. W najgorszym przyniosą nam określoną szkodę. Z tej właśnie przyczyny główne działania współczesnych wojen przeniesione zostały w sferę informacyjną. Zwykłe struktury bezpieczeństwa, w tym siły zbrojne, po prostu nie są w stanie we właściwym czasie zareagować. Czas niezbędny na podjęcie decyzji i przesłanie komendy, w każdym przypadku będzie dłuższy, od czasu zmiany sytuacji. Jeżeli nie zdążamy z reakcją na ciągle pojawiające się wyzwania nie tylko pod względem technicznym, ale również informacyjnym – to znaczy, że musimy te wyzwania uprzedzać.

Jednak nie możemy wiedzieć, jak dokładnie przebiegać będą zdarzenia. A więc, jedyna strategiczna inicjatywa informacyjna powinna polegać nie na tym, aby zbierać informacje, reagować na informacje i próbować zarządzać już otrzymana informacją. Konieczne jest za pomocą informacji zarządzać zdarzeniami. To znaczy informację należy tworzyć. W tym celu konieczne jest modelowanie w sferze informacyjnej „przepięknego nowego świata”¹² w taki sposób, aby grupy docelowe (nieistotne czy dotyczy to ludności własnego kraju

¹² Slogan przyjęty umownie dla określenia planowanej wg założonej matrycy informacyjnej, rzeczywistości.

czy ludności globalnego przeciwnika) przyjmowały go, jako rzeczywisty¹³. Wtedy po pewnym czasie świat rzeczywisty faktycznie przekształcił się zgodnie ze stworzoną przez nas matrycą informacyjną.

W procesie formowania i w całym okresie funkcjonowania odpowiedniej matrycy informacyjnej prowadzona jest praca mająca na celu korekcję zaplanowanych wskaźników, odpowiednio do zmieniającej się, w związku z przeciwdziałaniem przeciwnika, rzeczywistością. Jednocześnie przygotowana jest następna matryca informacyjna i prowadzone są przygotowania do jej realizacji.

Proces wojny informacyjnej jest procesem permanentnym, prowadzonym bez przerw, a praca kierowniczych struktur informacyjnych podobna jest do pracy sztabu głównodowodzącego siłami zbrojnymi we wcześniejszych, (przed-informacyjnych) konfliktach wojennych. Jeśli przyjrzeć się bliżej ich pracy, to proces ciągłego planowania, formowania matryc informacyjnych niczym nie różni się od planowania i przeprowadzania strategicznych operacji wojskowych. Po prostu proces ten przeniesiony jest na nowy, informacyjny grunt. W opracowaniu operacji czy nawet całych wojen informacyjnych, sztaby je przygotowujące wykorzystują całą, ogromną wiedzę związaną z teorią informacji, informatyką, psychologią człowieka, psychologią tłumu, a nawet psychiatrią. Do zbudowania matryc oddziaływania informacyjnego na konkretne społeczeństwo niezbędna jest również wiedza o jego historii, stosunkach społecznych, relacjach międzyludzkich, wewnętrznych stosunkach politycznych itp.¹⁴

Rola służb wywiadowczych w przygotowaniu i prowadzeniu wojen informacyjnych jest ogromna. Dotyczy to zarówno przygotowania ofensywnych kampanii informacyjnych, jak i prowadzenia informacyjnych działań obronnych.

W pierwszym przypadku do wywiadu należy uzyskanie wszelkich wspomnianych wyżej informacji nt. państwa-przeciwnika niezbędnych do stworzenia matrycy informacyjnej. Wywiady uczestniczą również w przygotowaniu konkretnych operacji dezinformacyjnych, wyjawiają słabe ogniwa w polityce informacyjnej państwa-przeciwnika, określają ośrodki

¹³ W opracowaniach licznych analityków rosyjskich, dobrowolny rozpad ZSRR rękami własnego społeczeństwa czy „przeformatowanie” połowy obywateli Ukrainy są stosunkowo prostymi, ale efektywnymi przykładami realizacji matryc informacyjnych, kształtujących realny świat na swój obraz i podobieństwo. Uważają oni te matryce informacyjne za proste, dlatego, że powstawały na granicy epok przed-informacyjnej i informacyjnej, a także, dlatego, że pierwsze próby zastosowania nowych strategii zawsze zawierają elementy niedopracowania.

¹⁴ K. Surdyk, *op. cit.*, ss. 94 -96.

informacyjne kraju-przeciwnika, skłonne do podjęcia współpracy informacyjnej (często należące do opozycji). Oficerowie wywiadu wcielają się w rolę dziennikarzy, korespondentów zagranicznych mediów, albo nakłaniają do współpracy rzeczywistych dziennikarzy, aby uzyskać wpływ na proces informacyjny w danym kraju. W prowadzeniu ofensywnych operacji informacyjnych nie wyklucza się nawet przejmowania mediów kraju-przeciwnika poprzez zakup większościowych pakietów akcji.

W drugim z przypadków, tj. w przypadku prowadzenia informacyjnych działań obronnych wywiad powinien przede wszystkim wykryć i przedstawić kierownictwu państwa-ofiary dowody wskazujące na prowadzenie wobec niego wojny informacyjnej. Niezmiernie ważnym jest przygotowanie kadr zdolnych do rozróżnienia rzeczywistych, prawdziwych informacji od propagandy przeciwnika politycznego, kadr zdolnych do prowadzenia umiejętnej, otwartej polityki informacyjnej, przy jednoczesnym, umiejętnym przekazywaniu wartości, na których zależy kierownictwu państwa. W światowym informowaniu skończyła się era nachalnej propagandy i chociaż część społeczeństw ciągle można przekonać za pomocą kłamstw i półprawd, to skutki takich działań bardzo szybko wychodzą na jaw i rykoszetem uderzają w ich twórców.

Rola wywiadu w kolorowej rewolucji, jako elemencie składowym wojny hybrydowej

Teoretyczną wykładnię dotyczącą mechanizmów zmiany władzy za pomocą inicjowanych ruchów protestacyjnych (tzw. kolorowych rewolucji) można znaleźć w materiale analitycznym Instytutu Stratfor pt. *Examining Central and Eastern European Protest Groups*¹⁵. Autorka tej analizy Lili Bayer uważa, że: „Istnieją różne sposoby obalania rządów lub całych systemów politycznych. W ostatnich kilku latach, metodą zmiany rządów wybieraną w kilku krajach Europy Środkowej i Wschodniej było wykorzystanie zakrojonych na wielką skalę, protestów społecznych. W regionie, gdzie Rosja i mocarstwa zachodnie walczą o wpływy, takie elementy jak: siła lub słabość rządów, poczucie krzywdy, strategie organizacyjne i wsparcie zewnętrzne ruchów protestacyjnych, mogą posłużyć do przewidzenia wewnętrznych ruchów społecznych, które z kolei mogą wpłynąć na geopolityczne ustanowienie granic państw. Sukces ruchów protestacyjnych w ramach tzw. kolorowych rewolucji

¹⁵ L. Bayer, *Examining Central and Eastern European Protest Groups*, Stratfor-Analysis, June 8, 2015, <<https://www.stratfor.com/analysis/examining-central-and-eastern-european-protest-groups>> (30.06.2018), ss. 1-8.

wg. L. Bayer często zależy od czterech zasadniczych czynników: zrozumienia przez społeczeństwo przyczyn ruchu protestacyjnego, zdolności organizacyjnej grup protestacyjnych, siły władz i możliwości pewnego wykorzystania struktur bezpieczeństwa przeciw protestującym oraz zewnętrznego wsparcia ze strony zagranicznych rządów.”¹⁶

Tzw. kolorowa rewolucja, jako technologia zmiany reżimów politycznych charakteryzuje się szeregiem unikalnych właściwości, z których wynikają zadania dla służb wywiadowczych:

- dla wywiadu państwa-agresora są to zadania związane z przygotowaniem i realizacją operacji zmiany reżimu władzy;
- natomiast wywiadowi państwa-ofiary stawiane są zadania związane z przeciwdziałaniem rozwojowi tego zagrożenia.

Rola wywiadu państwa-agresora, na etapie przygotowania kolorowej rewolucji polega przede wszystkim na prowadzeniu intensywnej pracy rozpoznawczej prowadzonej w ściśle określonym celu. Chodzi o uzyskanie pełnej i pewnej wiedzy na temat procesów społeczno-politycznych i historycznych zachodzących w społeczeństwie kraju-ofiary, na temat istniejących linii podziałów w społeczeństwie, sporów narodowościowych, religijnych i ekonomicznych. Ważnym jest zdobycie informacji o środowiskach wyraźnie niezadowolonych z istniejącej sytuacji w kraju oraz o potencjalnej sile ruchów protestacyjnych. Wywiad jest odpowiedzialny również za zebranie informacji nt. wpływowych osób w państwie zarówno w szeregach rządzących, jak i opozycji, określenie sytuacji ekonomicznej i wyjawienie słabych miejsc w gospodarce.

Na etapie realizacji kolorowej rewolucji wywiady państwa-agresora włączane są w pogłębianie wyjawionych wcześniej trudności w gospodarce, piętrzenie niezadowolenia społecznego, w operacje finansowania ruchów dysydenckich, tworzenie obozów szkoleniowych dla aktywistów w kraju-ofierze i za granicą, tworzenie i szkolenie nieformalnych oddziałów zbrojnych itp.

Zadania realizowane w kolorowej rewolucji przez wywiad państwa-ofiary, ma głównie charakter defensywny, co nie oznacza braku aktywności, a związane jest raczej z charakterem prowadzonych działań.

Po pierwsze – technologia kolorowej rewolucji, jako elementu wojny hybrydowej przewiduje powstawanie, jakoby spontanicznej „eksplozji powszechnego oburzenia” i rozwój dalszych działań prowadzących do zniesienia istniejących władz. Wpływy zewnętrzne są starannie maskowane.

Dlatego, aby zdobyć informacje źródłowe dające odpowiedzi na pytania, kto? kiedy? i w jaki sposób przygotowuje operacje hybrydowe wobec nas? – od służb wywiadowczych wymaga się przeniknięcia w struktury globalnego

¹⁶ *Ibidem.*

kierowania, czyli tam gdzie rozpracowuje się idee technologii wywrotowych. Zadania wywiadu dotyczą w tym wypadku takich kwestii jak: określenie państwa-agresora, lokalizacji ośrodków odpowiadających za przygotowanie operacji wywrotowych i prowokacji, określenie, jakie przygotowano struktury wsparcia dla działań wywrotowych w kraju-ofierze i za granicą, kto zaplanował niepokoje w kraju-ofierze, gdzie znajduje się organizator prowokacji i jakie przygotował struktury wsparcia swoich działań, jak wyglądają jego plany działań na bliższą i dalszą przyszłość. Szczególnie ważnym jest zdobywanie operacyjnych informacji uprzedzających, ponieważ z przebiegu dotychczasowych kolorowych rewolucji w takich krajach jak Gruzja, Tunezja, Egipt czy Ukraina wynika, że procesy rewolucyjne powstają i doprowadzają do wydarzeń wybuchowych w ciągu jednego, dwóch miesięcy.

Po drugie – warunki dla przygotowania kolorowej rewolucji kształtują się bardzo często w oparciu o czynniki wynikające bezpośrednio z sytuacji wewnętrznej kraju-ofiary. Należą do nich problemy polityczno-socjalne kraju, problemy ekonomiczne, niesprawiedliwy podział dochodu narodowego, wysoki poziom korupcji, niskie świadczenia socjalne, ale także podziały w elitach politycznych kraju, podziały religijne, klanowe itp. Te i niektóre inne czynniki powodują powstanie wrażliwych miejsc w strukturze funkcjonowania państwa, które nieuregulowane mogą doprowadzić do kryzysu władzy. Te wrażliwe miejsca skrzętnie wykorzystuje przeciwnik polityczny „wzmacniając” sztucznie zjawiska wrażliwe, które po przekroczeniu pewnej „masy krytycznej” powodują kryzys władzy i destabilizację państwa.

W tym kontekście jednym z zadań wywiadu jest wykrycie, z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym, wrażliwych zjawisk w państwie, możliwych do wykorzystania przez przeciwnika politycznego dla destabilizacji sytuacji kraju, a także dostarczenie kierownictwu politycznemu obiektywnej informacji o faktycznej sytuacji polityczno-ekonomicznej, w celu podjęcia przeciwdziałania procesowi destabilizacji. Ważnym zadaniem wywiadu jest również określenie i przecięcie kanałów zewnętrznego finansowania struktur wsparcia kolorowej rewolucji.

Po trzecie – nie mniej ważną rolę w nakręcaniu spirali konfrontacji podczas kolorowej rewolucji odgrywają czynniki zewnętrzne, związane ze wsparciem informacyjnym i finansowym procesów destabilizacyjnych. Dlatego ważnym zadaniem wywiadu jest kontrola zagranicznych kanałów informacyjnych, a także niektórych wewnętrznych kanałów informacyjnych, które

umożliwiają przeciwnikowi operacyjnie oddziaływać na kierunek przebiegu i dynamikę kolorowej rewolucji¹⁷.

Wywiad w działaniach militarnych prowadzonych w ramach wojen hybrydowych

W ograniczonych działaniach wojskowych, które również wchodzą w asortyment wojen hybrydowych, podstawową zasadą jest rezygnacja z zajmowania dużych obszarów terytorium przeciwnika, na rzecz operacji punktowych i zajęcia strategicznie ważnych kluczowych punktów, rejonów i obiektów (wojskowych, ekonomicznych, politycznych). Jak już wspomniano wyżej, jeżeli już zapada decyzja o podjęciu akcji militarnej, to najczęściej:

- siły operacji specjalnych stosuje się przy opanowywaniu strategicznie ważnych obiektów, dla schwywania i likwidacji ważnych liderów politycznych, a także dla okazania wsparcia siłom nieregularnym;
- regularne siły zbrojne wykorzystuje się w końcowych etapach wojny hybrydowej, zwykle pod „pozorem prowadzenia operacji humanitarnej” lub „prowadzenia operacji dla wymuszenia pokoju”.

Jako militarne metody prowadzenia wojny hybrydowej wymieniane są m.in.:

- wykorzystanie mobilnych, wielorodzajowych ugrupowań wojsk, działających w jednolitej wywiadowczo-informacyjnej przestrzeni, dzięki wykorzystaniu nowych możliwości systemów zautomatyzowanego dowodzenia;
- konwencjonalne działania zbrojne, w których udział biorą żołnierze w mundurach, uzbrojeni niczym regularna armia, ale często bez żadnych oznaczeń mogących zidentyfikować ich przynależność;
- nieregularne działania zbrojne, a w tym: działania partyzanckie, dywersja, sabotaż, akty terrorystyczne, powstania, wywoływanie chaosu ulicznego, demonstracje i manifestacje na tyłach przeciwnika;
- ograniczone użycie sił specjalnych, a w tym: dywersyjno-wywiadowcze akcje grup komandosów, działania zbrojne prowadzone przez komandosów przebranych za miejscowych lumpów, separatystów, ekipy konwojów humanitarnych itp.;
- wojna z zasadzki: wyczerpujące przeciwnika grupy partyzanckie i bojówki;

¹⁷ A. Bartosz, *op. cit.*

- wykorzystanie powstańców i rebeliantów występujących przeciwko regularnym oddziałom;
- rekrutacja i szkolenie najemników i mobilizacja separatystów, bojowych grup opozycyjnych.

Wsparcie wywiadowcze ograniczonych operacji wojskowych prowadzonych w ramach wojen hybrydowych w zasadzie niewiele różni się od zabezpieczenia wywiadowczego i rozpoznawczego, które wywiad (głównie wojskowy) i jednostki rozpoznania wojskowego zapewniają siłom zbrojnym realizującym klasyczne operacje wojskowe, a do ich zadań należy uzyskanie i opracowanie danych nt. potencjalnych przeciwników, a w tym m.in.:

- liczebności sił zbrojnych w okresie pokoju i po ogłoszeniu ew. mobilizacji;
- stanu uzbrojenia i wyposażenia technicznego sił zbrojnych;
- stanu rezerw ludzkich, materiałowych i uzbrojenia;
- stanu przemysłów zbrojeniowych i perspektywy ich rozwoju lub ograniczenia;
- możliwości przestawienia gospodarek narodowych na produkcję okresu wojennego;
- informacji o dyslokacji sił zbrojnych w okresie pokoju, rejonach alarmowych i rejonach rozwinięcia sił;
- mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych;
- planów operacyjnych i strategicznych użycia sił zbrojnych;
- tendencji militarystycznych w prowadzonych politykach zagranicznych;
- istniejących i planowanych sojuszach militarnych przeciwnika, a także ich trwałości.

Jednak w warunkach hybrydowych działań zbrojnych, wywiady powinny również rozpoznać: możliwość zaskoczenia przeciwnika i szanse na jak najdłuższe skryte działania, gotowość wsparcia ze strony nieregularnych ugrupowań zbrojnych, zasady współpracy z grupami paramilitarnymi na terenie kraju-ofiary, miejsca uzupełnienia zaopatrzenia, łączność itp.

Bardzo istotnym zadaniem dla wywiadu przed rozpoczęciem hybrydowej operacji wojskowej, jest zdobycie wszelkich informacji nt. kraju, w którym przyjdzie działać naszym siłom zbrojnym. Dotyczy to panujących w tym kraju stosunków społeczno-politycznych, jego polityki, kultury i historii, partii politycznych, zamieszkujących go narodowości, różnic społecznych i klasowych, poziomu gospodarki, lokalizacji centrów przemysłowych, ale również religii, panujących zwyczajów, języków urzędowych i nieoficjalnych, i wiele innych.

Szczegółowa analiza wszystkich ww. czynników powinna pozwolić przede wszystkim na wypracowanie decyzji czy operacja wojskowa ma sens i czy może zakończyć się powodzeniem bez długotrwałego wiązania naszych sił, a następnie na szczegółowe jej przygotowanie. W ostatniej fazie przygotowań wywiad (wojskowy) we współdziałaniu z jednostkami rozpoznania wojskowego powinien dostarczyć pionom operacyjnym sztabów wojskowych wszelkich niezbędnych szczegółowych danych niezbędnych do właściwego zaplanowania operacji, a w tym takie dane jak: charakterystyki planowanych do zajęcia obiektów, drogi podejścia do nich, siły broniące te obiekty i ich uzbrojenie, możliwości zablokowania środków łączności przeciwnika, przygotowanie akcji dezinformujących, morale obrońców i ewentualna skłonność do kapitulacji, poparcie ludności dla działań obronnych, możliwości szybkiej mobilizacji w rejonach naszych działań i wiele innych.

Jako przykład działań hybrydowych często wymienia się działania rosyjskich sił zbrojnych na Krymie. Rosja, jako jeden z uczestników konfliktu ukraińskiego wprowadziła w swoich działaniach elementy militarne, tj. presję wywieraną na siły ukraińskie na Krymie ze strony jednostek Floty Czarnomorskiej i „anonimowych sił”, wspierających nowe władze w Symferopolu. Również działania w Donbasie można zaliczyć do ograniczonych operacji militarnych „wojen hybrydowych”. Rosja działa tu „nie wprost”, wspomagając separatystów szkoleniowo i technicznie, „nie przeszkadzając” w dopływie „ochotników” itp.

Warto zwrócić uwagę, że te ograniczone działania wojskowe strony rosyjskiej, skorelowane z działaniami dyplomatycznymi i informacyjnymi, są charakterystyczne dla opracowanego w USA, modelu wojen nowego typu (hybrydowych). Termin „działania hybrydowe” został wykorzystany w ostatnich trzech czteroletnich amerykańskich raportach obrony, opublikowanych w 2006, 2010 i 2014 r. W związku z tym, jest to dobrze zaprojektowany model koncepcyjny, który faktycznie realizowany jest w doktrynie militarnej USA. Amerykańskie siły zbrojne w razie potrzeby są w stanie wykorzystać tę koncepcję.

Nie ulega wątpliwości, że pod względem wywiadowczym działania SZ FR na Krymie były dobrze przygotowaną ograniczoną operacją wojskową. Pomimo stosunkowo rozbudowanych struktur wywiadowczych w NATO i UE wiedza, dotycząca rozwoju sytuacji na Ukrainie, jaką dysponowały obie te organizacje, okazała się niepełna i zniekształcona przez elementy propagandy politycznej, co spowodowało, że główne państwa NATO i UE nie były przygotowane:

- na voltę Janukowycza i odmowę podpisania układu stowarzyszeniowego z UE;

- odrzucenie przez Majdan porozumienia z 21 lutego 2014 r., wynegocjowanego przez trzech ministrów SZ Unii;
- aneksję Krymu i separatystyczne działania w Donbasie.

Również wywiad najważniejszego państwa NATO, Stanów Zjednoczonych miał problemy z właściwą oceną rozwoju wydarzeń na Ukrainie. Dziennik „The Wall Street Journal” w artykule opublikowanym 24.03.2014 r. powołując się w nim na przedstawicieli amerykańskiej administracji zaznajomionych z ocenami wywiadu, stwierdził, że:

- w grudniu 2013 analitycy i dyplomaci USA ostrzegali, że w razie pogłębienia się kryzysu na Ukrainie Moskwa może podjąć jakieś kroki, by bronić swoich interesów na Krymie. Jednak satelity wychwyciły tylko „typowe ruchy wojsk” w bazach rosyjskich na półwyspie;
- w momencie aneksji Krymu uwaga wywiadów Zachodu była skupiona na oddziałach znajdujących się na terytorium Rosji. Tymczasem operację poprowadziły siły już znajdujące się na półwyspie „zanim agencje wywiadowcze USA i NATO zdały sobie w pełni sprawę z tego, co się dzieje”;
- przedstawiciele armii i wywiadu USA stwierdzili, że Rosjanie mogli, dzięki wiedzy o standardowych technikach inwigilacji stosowanych przez Amerykanów, zmienić swoje metody łączności. Amerykanie nie wiedzą, jak Rosja zdołała „ukryć swoje plany wojskowe przed podśluchami USA”¹⁸.

Zakończenie. Ogólna charakterystyka działań wywiadowczych w warunkach wojny hybrydowej

Jak widać z powyższego, działania wywiadu państwa-ofiary w wojnie hybrydowej różnią się od działań wywiadu w klasycznym konflikcie międzypaństwowym, kiedy to główna część obiektów interesujących wywiad, w tym organy rządowe, wojska itp. znajdują się na terytorium kontrolowanym przez przeciwnika.

I chociaż zadania polegające na przenikaniu w struktury kierowania potencjalnego państwa-agresora, czyli tam gdzie wypracowuje się koncepcje wrogich działań, pozostają dla wywiadu priorytetem, to trzeba wziąć pod uwagę również to, że w wojnie hybrydowej działania operacyjne mają z reguły miejsce na terytorium państwa-ofiary. Przeciwnik prowadzi operacje hybrydowe (informacyjne, ekonomiczne, przygotowania do działań militar-

¹⁸ K. Surdyk, *op. cit.*, ss. 182-183.

nych) bez wtargnięcia w granice państwa-ofiary i okupacji kraju. W związku z tym rozpoznanie struktur nieregularnych ugrupowań i formacji, ujawnienie kierunków i treści ataków informacyjnych wymagają od wywiadu uzyskiwania znacznej ilości informacji na terenie własnego kraju. Przy czym celem działań wywiadowczych są bardzo często struktury sieciowe o wysokim poziomie samodzielności działań i samo-synchronizacji, czyli o cechach charakterystycznych dla nieregularnych formacji wojskowych, a także siły i środki prowadzące wojnę informacyjną. Na własnym terytorium praktycznie nie ma obiektów, w których przeciwnik gromadziłby dokumenty, które mogłyby być interesujące dla wywiadu.

Dlatego zdobywanie informacji należy realizować z uwzględnieniem terytorialnego rozlokowania ogniw sieci, co wymaga rozpoznania miejsc przygotowania i odpoczynku bojowników, składów broni, elementów transportu i łączności. Przeciwdziałanie w sferze informacyjnej polega m.in. na żmudnej analizie miejscowych środków masowego przekazu, kontroli działalności radykalnej opozycji oraz pseudo-religijnych i nieformalnych organizacji społecznych.

Rozwiązywania zadań wywiadowczych w warunkach wojny hybrydowej bazuje na wykorzystaniu najnowszych, współczesnych środków technicznych, monitorowaniu sytuacji w rejonach zagrożeń, kontrolowaniu kanałów łączności, środków masowego przekazu i Internetu, nadzorowaniu miejsc gdzie może być prowadzone ideologiczne oddziaływanie na przyszłych bojowników i ich werbowanie na terenie kraju i poza jego granicami.

W celu analizy i oceny otrzymywanych informacji z wyprzedzeniem powinna być zorganizowana i specjalnie przygotowana służba analityczno-informacyjna wywiadu, w skład której powinni wejść nie tylko oficerowie wywiadu wojskowego, ale również humaniści, lingwiści, religioznawcy, psycholodzy, ekonomiści, finansiści. Ważna jest również obecność w tej służbie specjalistów ze znajomością miejscowych języków oraz specjalistów znających mentalność miejscowej ludności i jej charakterystyk narodowościowo-psychologicznych¹⁹.

Właściwości konfliktów współczesności określają treści zadań wywiadowczych, które powinny być realizowane przez wszystkie rodzaje wywiadów podczas przygotowania i prowadzenia wojny hybrydowej.

Główne zadanie wywiadu polega na wyprzedzającym wykryciu działań przeciwnika związanych z przygotowaniem do agresji hybrydowej, a także ujawnienia zespołu zagrożeń hybrydowych, które planuje on zastosować dla

¹⁹ I. Plechanow, *Buduszcza wojna: technologii i etyka*, „Wojennoje dzieło”, 19.10.2017.

zerwania systemu bezpieczeństwa kraju. Pomyślne zrealizowanie tego głównego zadania wywiadu jest możliwe tylko wówczas, jeżeli wykorzystany zostanie cały zespół przedsięwzięć wywiadowczych, realizowanych siłami wszystkich rodzajów wywiadu i kontrwywiadu. Zadania obejmują sfery działalności przeciwnika, w których formułuje się strategię działań wywrotowych, zabezpiecza się niezbędne środki materialne, tworzy kanały łączności i współdziałania.

Realizacja zadań wywiadowczych prowadzona jest na terenie wielu obiektów znajdujących się na terenie kraju-ofiary, jak i poza jego granicami. Sama treść zadań wywiadowczych realizowanych podczas trwania wojny hybrydowej wymaga od oficerów i funkcjonariuszy wywiadu wysokich kompetencji i profesjonalizmu w zakresie polityki, ekonomii, działań wojskowych, nauki i techniki, ekologii i innych obszarach.

Osobliwością pracy wywiadu w wojnie hybrydowej jest konieczność zdobywania informacji o tajnych elementach wywrotowych działających w sieci składającej się z izolowanych ogniw. W związku z tym w regionach ogarniętych wojną hybrydową celowym może być stworzenie grup wywiadowczo-uderzeniowych z własnymi kanałami operacyjnej, niezawodnej i utajnionej łączności. Źródłami informacji dla wywiadu w tym wypadku będzie rozproszona sieć agenturalna i samodzielne poszukiwanie informacji.

Wymienione wyżej, a także inne niewymienione tu zadania wywiadu realizowane w warunkach wojen hybrydowych i ciągłej transformacji konfliktów współczesności wymagają utrzymywania znacznej ilości sił i środków służb wywiadowczych, w stopniu wysokiej gotowości do działania, a także ciągłego szkolenia kadr wywiadowczych celem ich przygotowania do nowych wyzwań.

Rzeczpospolita Polska dysponuje kilkoma organizacjami wywiadowczymi i kontrwywiadowczymi, których strefy odpowiedzialności wewnątrz kraju, jak i poza jego granicami częściowo się przenikają. Poza tym informacje o sytuacji wewnętrznej i zewnętrznej kierownictwo państwa otrzymuje po linii MSZ, MSWiA i niektórych innych ministerstw i służb. Z jednej strony, taki rozdział odpowiedzialności sprzyja zdrowej konkurencji w pozyskiwaniu informacji wywiadowczych i pozwala na porównywanie danych uzyskanych z różnych źródeł. Z drugiej jednak, może prowadzić do powstania „chaosu informacyjnego” u odbiorców informacji na szczeblu strategicznym, kiedy np. przeciwstawnym informacjom nie poświęci się należytej uwagi lub kiedy tego typu informacje w ogóle nie zostaną zauważone. W rezultacie reakcja organów kierowniczych państwa może okazać się nieadekwatną, opóźnioną lub może nie zostać w ogóle podjęta.

Dlatego równoległe z działaniami zmierzającymi do uwspółcześnienia działań wszystkich służb wywiadowczych i ich przystosowania do działań w warunkach zagrożeń hybrydowych, celowym wydaje się stworzenie centrum analityczno-informacyjnego, do zadań którego należałoby ocena zagrożeń hybrydowych wobec naszego kraju i wokół niego i przygotowanie uogólnionych raportów na ten temat dla kierownictwa państwa. Do najważniejszych zadań związanych z ewentualnym powstaniem takiego centrum należałoby zaliczyć przygotowanie kadr analityków, zdolnych do wiarygodnego operowania danymi z zakresu całego spektrum zagrożeń hybrydowych dla bezpieczeństwa państwa.

Kwestie niebezpieczeństw dla Polski, wynikających z nowatorskich koncepcji wojen nowego typu, powszechnie nazywanych w naszym kraju wojnami hybrydowymi, są w większości traktowane pobieżnie, a często pojmowane, jako skryte metody prowadzenia wojny o charakterze partyzanckim lub działań sił specjalnych. Wojnę hybrydową utożsamia się z działaniami „zielonych ludzików”, jak określano żołnierzy rosyjskich sił specjalnych na Krymie, w 2014 r. Zapomina się o innych składowych, takich jak wojna informacyjna, ekonomiczna, dyplomatyczna, które w działaniach hybrydowych odgrywają znacznie ważniejszą rolę. Jako tako poważnie traktuje się przygotowania do wojny w cyberprzestrzeni, przynajmniej deklaratorywnie. Zapomina się, że siły zbrojne w wojnach nowego typu włączane są w wyjątkowych sytuacjach, a ich działania wcale nie muszą wyglądać tak, jak działania Rosjan na Krymie. Teoretycznie zakłada się, że nie będą to zmasowane, frontowe natarcia, ale punktowe uderzenia na najważniejsze obiekty. Ale potrzeba może wymusić zupełnie inne wykorzystanie wojsk. Można choćby zauważyć, że mówimy o punktowych uderzeniach na ważne obiekty, ale nie wspominamy o metodach obrony przed takimi uderzeniami. Przede wszystkim jednak zapominamy o ogromnej roli wywiadów w przygotowaniu i prowadzeniu działań hybrydowych, a to od skuteczności działania tych instytucji i od profesjonalizmu kadr wywiadowczych zależeć będzie czy nadal pozostaniemy bytem niepodległym.

BIBLIOGRAFIA:

- ✓ Bartosz A., *Razwiedka Roscii w protivostojanii gibridnym ugrozam*, <http://nvo.ng.ru/spforces/2017-10-06/1_968_scouting.html> (30.06.2018)>
- ✓ Barrett D., Gorman S., Valentino-DeVries J., *CIA's Financial Spying Bags Data on Americans*, „WSJ”, 2014,

- <<http://www.wsj.com/articles/SB10001424052702303559504579198370113163530>> (30.06.2018)
- ✓ Bayer L., *Examining Central and Eastern European Protest Groups*, Stratfor-Analysis, June 8, 2015, <<https://www.stratfor.com/analysis/examining-central-and-eastern-european-protest-groups>> (30.06.2018)
 - ✓ Latiff R. H., *Future War*, CSPAN March 30, 2018
 - ✓ Plechanow I., *Buduszcza wojna: technologii i etyka*, „Wojennoje dieło”, 19.10.2017
 - ✓ Ricards J., *The Dead of Money. The Coming Collapse of the International Monetary System*, Nowy Jork 2014
 - ✓ Sawin L., *Wojna hybrydowa* (tłum. A. Spustek), <<http://geopolityka.org/analizy/leonid-sawin-wojna-hybrydowa/>> (01.12.2018). Surdyk K., *Konflikt ukraiński w rozgrywkach geopolitycznych*, Warszawa 2017
 - ✓ Zarate J. C., *The Coming Financial Wars*, 2013, s. 93 <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/parameters/issues/Winter_2013/9_Zarate.pdf> (30.06.2018).